

‘We zeggen nu wel dat onze droom in Nepal is begonnen, maar misschien moeten we nog verder terug in de tijd’, vervolgt Harrie. ‘Allebei zijn we opgegroeid op een boerderij in de buurt. Mijn vader heeft verschillende proefboerderijen gehad, waar onderzocht werd hoe je als boer het beste rendement kon krijgen. Het ging er verre van natuurlijk en biologisch aan toe, met antibiotica en kunstmest, maar het was wel gericht op vernieuwing. Het produceren van afval en het verbruiken van veel energie werd nog niet als probleem gezien, nu wel – dus op dat terrein zijn wij nu vernieuwend bezig. Bedrijven nodigen we uit om bij ons experimenten te doen, bijvoorbeeld met een grasmaaier op zonne-energie.’

Agnes knikt. ‘In onze jeugd werden boerenbedrijven gestimuleerd om groter te worden, maar mijn vader wilde en kon niet mee in die schaalvergroting. Hij wilde het simpel houden. Toen vond ik hem ouderwets, nu realiseer ik me dat dat ook geldt voor hoe wij nu leven: de cirkel is weer rond. Onze jongste dochter Lin, inmiddels twintig, verweet ons eerst ook dat we tegen vernieuwing waren, maar nu beseft ze dat we juist voorlopers zijn: anderen nemen een voorbeeld aan ons. Dat vindt ze superleuk. We hebben onze dochters nooit iets opgelegd, maar gestimuleerd om hun eigen keuzes te maken. Ik vond het sterk dat Lin op haar zestiende besloot vlees te gaan eten, terwijl wij vegetariërs waren. Maar ik vind het ook prachtig om te horen dat ze nu meestal vegetarisch eet. En onze oudste dochter, Lieke (22), maakt net als ik spinazie van melde die ze plukt in het wild. Haar studentenkamer richtte ze in met spullen uit de kringloopwinkel. Haar medestudenten vonden het zo gezellig bij haar dat ze daar nu allemaal kopen.’

Na terugkeer uit Nepal ging eerst veel aandacht uit naar geboorte en opvoeding van de twee dochters en naar werk: Harrie is docent journalistiek en eigenaar van journalistiek bedrijf Salland Centraal, Agnes was leidinggevende en later coach op het gebied van talentontwikkeling. Ondertussen droomden ze door over een natuurlijker leven. Agnes: ‘We

begonnen met de aanschaf van een zonneboiler en het aanleggen van een map met ideeën voor een volledig duurzame woning.’

Aardehuis

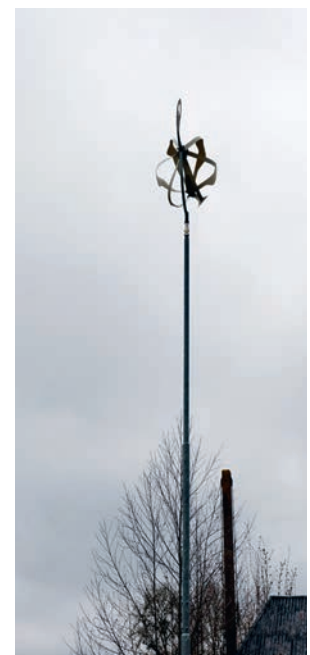
De organische bouw van aardehuizen vonden ze mooi, dus maakten ze in 2006 eerst een ontwerp voor zo’n woning. ‘Met in het dak een glazen koepel om naar de maan en sterren te kunnen kijken. Met veel moeite kregen we een bouwvergunning, maar toen bleken architect en aannemer de maat niet goed te hebben berekend, waardoor het huis veel te duur uitviel. Toen hebben we gekeken wat wel mogelijk was. Dat werd dit Natuurlijk Huus. Voor die naam hebben we gekozen omdat iedereen zich kan vinden in de woorden ‘natuurlijk’ en ‘huis’; het dialect voor ‘huis’ verbindt ons met de streek.’ De bouw duurde een half jaar, in 2007 verliet het gezin hun rijtjeshuis in de buurt en trok in hun nieuwe stek.

Harrie: ‘Duurzaam is zo’n abstract begrip en we willen ook acceptabel zijn voor de niet-geitewollensokkenhoek. Onze ideeën hebben we steeds voorgelegd aan reguliere bouwexperts, om een brug te slaan tussen hen en ons. Daarbij deden we een appèl op hun vindingrijkheid. Het leuke was: zij gingen dan vaak zelfs nog een stapje verder dan wij. In plaats van hen de les te lezen, beleefden we samen plezier aan het doen van nieuwe ontdekkingen.’

‘Natuurlijk’ definiëren Agnes en Harrie niet alleen als duurzaam en ecologisch, maar ook als haalbaar en logisch. ‘We hadden bijvoorbeeld altijd één auto, maar hebben er nu tijdelijk twee. We konden er een erven en we hebben allebei een auto nodig, nu Agnes werkt als manager dagbesteding van ouderen in Raalte. Maar we blijven wel kritisch op het gebruik. Als we een verre reis willen maken, nemen we het vliegtuig. We hebben genoeg boompjes op onze kavel geplant om dat te compenseren.’

‘Als we op reis willen, doen we dat’, benadrukt ook Agnes. ‘Maar we hebben er steeds minder behoefte aan, want het is nergens fijner dan hier. Op luxe hebben we niet ingeleverd:

Van links naar rechts: de leemkachel die als fornuis dient, de leemkachel in de ontvangstruimte en de windmolen.

we genieten van de eenvoudige, natuurlijke dingen van het leven. In onze samenleving gaan we gebukt onder het juk van te veel.' Harrie: 'Wij vonden het heerlijk om niet uit honderd soorten vloerbedekking te hoeven kiezen maar slechts uit vier, omdat de rest niet ecologisch was.' Agnes: 'Er ligt nu onder meer een natuurstenen vloer uit Vietnam. Dat is niet om de hoek, maar we wilden graag ongeglazuurde tegels omdat glazuur milieuonvriendelijk is en het bakken energie kost. De stenen zijn met de boot vervoerd en onder acceptabele omstandigheden gemaakt. En we vonden ze mooi, dat is ook belangrijk.'

'We leveren niet in op luxe'

Douchen doen ze zonder schuldgevoel dagelijks – met waterbesparende douchekop, dat wel. 'Er is genoeg water op aarde, het probleem is dat we het vervuilen', legt Harrie uit: 'Als je alleen biologische middelen gebruikt, gaat je water zo goed als schoon het huis weer uit. Je hoeft het alleen nog door een houtskoolbed in de aardbodem te laten zakken. Ook energie is er meer dan genoeg: de zon levert 8000 keer de hoeveelheid energie die de aarde nodig heeft, dus als je 1/8000ste opvangt, heb je geen energieprobleem meer. Wij produceren meer energie dan we verbruiken met onze zonnepanelen en windmolen. Een elektrische kettingzaag kan ik dus rustig gebruiken.'

Water warmen ze op met een warmtepomp en zonneboiler en wordt behalve om te douchen gebruikt in vloerverwarming, wasmachine en vaatwasser. De leemkachel in de keuken, waarin ze afvalhout verstoffen, is tevens het fornuis, dus een gasaansluiting hebben ze niet. 'Het begint ermee dat ons huis zo is ontworpen dat we weinig energie nodig hebben. De leefruimtes liggen op het oosten, zuiden en westen en vloer, wanden en dak zijn goed geïsoleerd: in de grond zitten kleikorrels, in de muren zit vlaswol uit de oude boerderij en ze zijn afgewerkt met leem, dat warmte

absorbeert. Het grasdak zorgt dat het huis koel is in de zomer en warm in de winter.'

Ook het toilet werkt anders dan in een gemiddeld huishouden: het bestaat uit een apart urinoir en een toiletpot die urine en ontlasting apart afvoert in tonnen, zodat deze na verloop van tijd herbruikbaar zijn als compost. Als je in de gang omhoog kijkt, zie je een 'Solartube', een buis door het plafond met een koepel erboven waardoor er overdag veel licht naar binnen valt en er geen kunstlicht nodig is. Alle lichtknopjes in huis hebben een sensor, zodat ze aangaan als je er in het donker langs loopt, en ook vanzelf weer uitgaan. 'Die knopjes zijn van plastic en dus het enige in huis dat niet hergebruikt kan worden', zegt Agnes met spijt in haar stem. 'Tegenwoordig bestaan ze ook van bamboe.'

Moestuin

Agnes en Harrie blijven nieuwe projecten ontwikkelen. Zo hebben studenten van de Hogeschool Saxion de afgelopen vier jaar op het terrein een Leemhuus gebouwd, van strobalen met een vloer van aangestampte leem en muren van kalkhennep, nieuw in Nederland. Agnes: 'Dat huis gaat dienstdoen als slechtweeraaccommodatie voor de eenvoudige camping die wij volgend jaar op ons terrein willen beginnen. We willen ook een huisje laten bouwen waar mensen tijdelijk kunnen ervaren hoe het is om natuurlijk te leven.' Voor Agnes zit 'm dat in veel meer dan in natuurlijke bouwmaterialen en meubels en in duurzame energievoorziening. 'Gezond en lekker eten vind ik belangrijk, dus per dag trek ik een uur uit om te koken op ons fijne houtfornuis. Ik kook zo veel mogelijk met groente en fruit uit onze tuin, inclusief brandnetel, paardebloemblad, speenkruid en zevenblad, dat anderen als onkruid beschouwen. De moestuin is ook een tijdsinvestering, maar net als van koken geniet ik daarvan. Daardoor ben ik veel buiten en zo lichamelijke actief dat ik niet naar een zweterig zaaltje in de sportschool hoef.'

Hetnatuurlijkhuus.nl. Hier is onder meer een zesdelige tv-serie over het huis te zien en een rondleiding te boeken. 't Natuurlijk Huus is ook te volgen op Facebook.

Van links naar rechts: de Solatube in de gang, de moestuin en het composttoilet.

